

Taalconditietraining

Teksten schrijven

Willem Kas

Sdu Uitgevers, Den Haag

Vormgeving omslag: Studio Ron van Roon, Amsterdam
Vormgeving binnenwerk: emjee | grafische vormgeving, Varik
Zetwerk: emjee | grafische vormgeving, Varik
Druk en afwerking: Drukkerij Wilco, Amersfoort

© Willem Kas, Zwolle 2006

Meer informatie over deze en andere uitgaven kunt u verkrijgen bij:
Sdu Klantenservice
Postbus 20014
2500 EA Den Haag
tel.: (070) 378 98 80
fax: (070) 378 97 83

Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij de auteur.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich te wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro). Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the publisher's prior consent.

ISBN 90 12 11482 9
NUR 624

Voorwoord

Met deze *Taalconditietraining Teksten schrijven* leer je betere teksten schrijven. Informatieve, overtuigende en activerende teksten. Voor je diploma of certificaat, je huidige werkgever, de baan die je graag wilt hebben of gewoon voor jezelf, omdat je je taalconditie wilt verbeteren!

Je start met de *Taalconditiemeter*. Hiermee bepaal je je huidige peil. Daarna oefen je je schrijfvaardigheid met behulp 102 trainingen. Hierbij krijg je veel tips. Na afloop maak je de *Taalconditiemeter* nogmaals om te kijken in hoeverre je je taalconditie in het schrijven van teksten hebt verbeterd.

Ik dank Mieke van Dalen en Rinus Vermeulen van Sdu Uitgevers voor de zeer prettige en constructieve samenwerking.

Ik dank Carla voor haar enthousiasme en geduld, en Victor en Vincent voor het meelesen. Victor heeft de *Taalconditiemeters* ontwikkeld. Hiervoor ben ik hem zeer erkentelijk.

Willem Kas

Inhoudsopgave

Inleiding: <i>Taalconditiemeter Teksten schrijven</i>	9
Stap 1: <i>W'en</i>	12
1.1 Egelen	12
1.2 Doelgroepen	14
1.3 Schrijfdoelen	16
1.4 W-vragen	18
Stap 2: <i>IKS'en</i>	21
2.1 Inleiding	21
2.2 Kern	25
2.3 Slot	27
2.4 Schrijfrecepten	28
2.5 Alinea's	32
2.6 Signaalwoorden	35
2.7 Alineaverbanden	39
Stap 3: Schrijven	48
3.1 Warming-up	48
3.2 <i>Kees'en</i>	49
3.3 Helder schrijven	51
3.4 Goed spellen	58
3.5 Waarom? Daarom!	61
3.6 Trainingen in teksten schrijven	70
Stap 4: Evalueren	100
<i>Taalconditiemeter Teksten schrijven</i>	103
Bijlage 1: beoordelingslijst voor teksten	106
Bijlage 2: (voorbeeld)uitwerkingen	107

Inleiding

Taalconditiemeter Teksten schrijven

Instructie

Lees onderstaande stellingen rustig door en geef door middel van een cijfer aan in welke mate de betreffende stelling 'juist' of 'onjuist' is. Het cijfer 1 betekent dat de stelling, voor jou, helemaal onjuist is en het cijfer 5 geeft aan dat de stelling, voor jou, helemaal juist is.

Als je de *Taalconditiemeter* volledig hebt ingevuld, kun je aan de hand van de instructies je rapportcijfer voor 'teksten schrijven' berekenen.

Succes!

Taalconditiemeter

	dit is onjuist					dit is juist									
1	Ik weet mijn teksten altijd kort en eenvoudig te houden.										1	2	3	4	5
2	Ik vind het moeilijk structuur aan te brengen in iets wat ik schrijf.										1	2	3	4	5
3	Met het precieze doel van mijn tekst houd ik me niet echt bezig.										1	2	3	4	5
4	Mijn teksten bestaan uit drie delen.										1	2	3	4	5
5	Ik bepaal van tevoren altijd of ik een informerende, overtuigende, activerende of gemakkelijke tekst ga schrijven.										1	2	3	4	5
6	Het verschil tussen een <i>feit</i> en een <i>mening</i> ? Natuurlijk weet ik dat!										1	2	3	4	5
7	Er mag nooit een conclusie in je inleiding staan.										1	2	3	4	5
8	Ik weet wat signaalwoorden zijn en waarvoor ik deze kan gebruiken.										1	2	3	4	5
9	Als ik een tekst schrijf, houd ik me eigenlijk niet bezig met de vraag wie mijn lezers zijn.										1	2	3	4	5
10	Ik ken genoeg mogelijkheden om een inleiding te schrijven.										1	2	3	4	5
11	Als ik een rapport moet schrijven, vind ik het vaak lastig de verzamelde informatie te ordenen.										1	2	3	4	5
12	Als ik ga schrijven, weet ik vaak niet hoe ik moet beginnen.										1	2	3	4	5
13	Zonder een tekst helemaal te lezen, weet ik precies waar de hoofdzaken staan.										1	2	3	4	5
14	Ik vind het lastig een heldere tekst te schrijven.										1	2	3	4	5
15	Als ik een tekst lees, let ik altijd op de argumenten die de schrijver gebruikt.										1	2	3	4	5
16	Ik ben een ster in het scheiden van hoofd- en bijzaken.										1	2	3	4	5
17	Als ik een tekst schrijf, probeer ik vooraf altijd te bepalen met welke doelgroep ik te maken heb.										1	2	3	4	5
18	Ik schrijf mijn teksten altijd met een herkenbare inleiding, een duidelijke kern en een passend slot.										1	2	3	4	5
19	Als ik iets heb geschreven, krijg ik wel eens vragen over wat ik precies bedoel met iets uit mijn tekst.										1	2	3	4	5
20	Ik weet wat alineaverbanden zijn en hoe ik deze aanbreng.										1	2	3	4	5
21	Ik heb veel zelfvertrouwen in het schrijven van heldere teksten.										1	2	3	4	5

Stap 1: W'en

Tijdens deze stap ga je *W-vragen* stellen om je voor te bereiden op het schrijven van je tekst.

W-vragen:	Je krijgt informatie over:
Wat?	<ul style="list-style-type: none"> - je hoofdonderwerp; - je deelonderwerpen.
Voor wie?	je doelgroep, met zijn eigen kenmerken, zoals een bepaald(e): <ul style="list-style-type: none"> - leeftijd; - sekse; - mate van interesse; - mate van deskundigheid; - verwachtingspatroon; - levensvisie.
Welk doel?	wat je met de tekst wilt bereiken. Je gaat je lezer(s): <ul style="list-style-type: none"> - informeren; - overtuigen; - activeren; - vermaken.

1.1 Egelen

Een veel gehoorde opmerking van schrijvers: 'Ik weet niet hoe ik moet beginnen'.

Heb jij dat ook?

Een hulpmiddel om dit probleem aan te pakken is: *egelen*. Je tekent dan een halve cirkel met daarop minimaal tien stekels. Op het lijf van de egel schrijf je het onderwerp waarover je wilt (of moet) schrijven.

Vervolgens noteer je bovenop de stekels de woorden die je bij dit onderwerp te binnen schieten. Denk hierbij dus niet te lang na. Meer ideeën? Teken er dan gewoon wat stekels bij.

Stel, je wilt een konijnenhok bouwen. Je tekent een egel en noteert op het lijf je hoofdonderwerp: konijnenhok. Bovenop de stekels noteer je de dingen die je daarvoor zoal nodig hebt. Dat zijn je deelonderwerpen:

- hout;
- gaas;
- zaag;
- hamer;
- schroevendraaier;
- spijkers;
- schroeven;
- verf;
- beits;
- tijd.

Met de benodigde deelonderwerpen kom je tot je hoofdonderwerp. Als je een of meer deelonderwerpen vergeet, zal je hoofdonderwerp er onvolledige uitzien.

Tip → kader je hoofdonderwerp (de egel) altijd in. Als de bouwer uit het vorige voorbeeld niet *konijnenhok* maar *hok* op zijn egel had genoteerd, was er zeker een heel ander bouwwerk ontstaan. Een hondenhok, fiet-senschuurtje, bureautje, tuintafel, caviakooi?

1

- 1 Teken een egel.
- 2 Noteer op het lijf *Groentesoep* (= hoofdonderwerp).
- 3 Schrijf vervolgens bovenop de stekels de ingrediënten die je hierbij te binnen schieten (= deelonderwerpen).

2

- 1 Teken een egel.
- 2 Noteer op het lijf *Mijn toekomstplannen* (= hoofdonderwerp).

- 3 Schrijf vervolgens de woorden op die je hierbij te binnen schieten (= deelonderwerpen).

3

- 1 Teken een egel.
- 2 Noteer op het lijf *Mijn mooiste vakantie*.
- 3 Schrijf vervolgens de woorden op die je hierbij te binnen schieten.

4

- 1 Teken een egel.
- 2 Noteer op het lijf *Mijn mening over de doodstraf*.
- 3 Schrijf vervolgens de woorden op die je hierbij te binnen schieten.

5

- 1 Teken een egel.
- 2 Stel, je bent rij-instructeur. Je krijgt vandaag een klant voor zijn eerste autorijles. Noteer op het lijf *Mijn eerste instructies*. (Vanaf het instappen tot en met het in de eerste versnelling wegrijden.)
- 3 Schrijf vervolgens de woorden op die je hierbij te binnen schieten.

Dus, door te *egelen* op je hoofdonderwerp kom je op je deelonderwerpen.

1.2 Doelgroepen

Sommige teksten zul je uitsluitend voor jezelf schrijven, zoals je dagboek of poëziebundel.

De meeste teksten schrijf je echter voor een of meer lezer(s).

Elke lezer heeft z'n eigen rugzak met kenmerken. Daarin zitten, bijvoorbeeld, een bepaald(e):

- leeftijd;
- sekse;
- mate van interesse;
- mate van deskundigheid;
- verwachtingspatroon;
- levensvisie.

Als je weet hoe de inhoud van die rugzak er ongeveer uitziet, houd hier dan tijdens je schrijven rekening mee.

Voorbeeld:

Bij het schrijven van een stageverslag voor je praktijkopleider in het bedrijf zul je er rekening mee houden dat hij veel interesse en deskundigheid heeft. Hij leidt je immers op voor een bepaald beroep en weet heel veel van het stagebedrijf en de werkzaamheden die daar zoal worden uitgevoerd. Daarnaast is hij volwassen. Je gaat dus niet te simpel schrijven.

Deze praktijkopleider heeft een bepaalde verwachting van jouw tekst. Hij verwacht bijvoorbeeld geen komische tekst, maar een goed en informatief geheel waaruit blijkt wat en hoeveel je hebt geleerd.

Ook heeft hij een bepaalde levensvisie. Deze is gebaseerd op zijn normen en waarden. Hiermee houd je rekening. Je gebruikt bijvoorbeeld geen woorden of zinnen die hem kunnen kwetsen.

Maar als je een tekst over dit bedrijf schrijft voor kinderen van 10 jaar, dan zal je tekst er heel anders uitzien. Je past je tekst immers aan je doelgroep aan. En, elke groep heeft zijn eigen kenmerken.

Stel, je wilt een tekst schrijven over je hobby. Die tekst ziet er voor de ene doelgroep anders uit dan voor de andere.

Noteer zo veel mogelijk kenmerken van de volgende doelgroepen.

Doelgroepen:**Kenmerken:**

Bewoners van bejaardentehuis
Less stress.

Leeftijd:
Sekse:
Mate van interesse:
Mate van deskundigheid:
Verwachtingen:
Levensvisie:

Lezers van het evangelische
tijdschrift *Bleave*.

Leeftijd:
Sekse:
Mate van interesse:
Mate van deskundigheid:
Verwachtingen:
Levensvisie:

Het college van B en W van je woonplaats bij wie je een subsidie voor je hobby wilt lospeuteren.

Professionals die dezelfde hobby als jij hebben (maar die er dus dik voor betaald worden).

Leerlingen van de eerste klas van een vmbo-school die je enthousiast wilt maken voor jouw hobby.

Leeftijd:
 Sekse:
 Mate van interesse:
 Mate van deskundigheid:
 Verwachtingen:
 Levensvisie:
 Leeftijd:
 Sekse:
 Mate van interesse:
 Mate van deskundigheid:
 Verwachtingen:
 Levensvisie:
 Leeftijd:
 Sekse:
 Mate van interesse:
 Mate van deskundigheid:
 Verwachtingen:
 Levensvisie:

1.3 Schrijfdoelen

Door te egelen bij de *wat-vraag* heb je informatie over je hoofd- en deelonderwerpen gekregen. Via de *voor-wie-vraag* heb je je doelgroep in het vizier gekregen.

Vervolgens vraag je je af: wat wil ik met mijn tekst bereiken?, oftewel: welk doel heb ik met mijn tekst?

Met je teksten kun je verschillende doelen bereiken:

Schrijfdoelen: Voorbeelden:

Je wilt dat je lezer:

informereren	We leven in een democratie en we hebben stemrecht.	iets te weten komt. Je geeft feiten. (zie 3.5)
overtuigen	Om een democratie in stand te houden, moeten mensen gaan stemmen. Als niemand zou stemmen, zou een kleine groep een regering gaan vormen. En dan is het maar afwachten wat daaruit zou voortkomen!	óók zo gaat denken. Je geeft je mening en bijpassende argumenten. (zie 3.5)

activeren	Om onze democratie in stand te houden, moet je morgen met je stembiljet naar het stembureau gaan. Ook jouw stem telt! Dus: ga stemmen!	óók zo gaat doen. Je geeft je mening en bijpassende argumenten. (zie 3.5)
vermaken	Democratie is lachen! Heb je al die koppetjes van al die ministertjes gezien de laatste tijd? Allerlei typetjes: van links tot rechts, en van alles daartussenin. Op tv'tjes, in krantjes, in tijdschriftjes, je komt hen overal tegen. Ze kijken je zo vriendelijk, zo open aan, vind je ook niet? Allemaal keurig in de poppenkleertjes, keurig gekapte haartjes en keurig gebleekte tandjes allemaal. Lief toch? Dat soort jongetjes en meisjes gun je toch je stem? Die laat je toch niet op straat spelen? Daarvoor hebben we al die regerings-crèches toch niet met z'n allen laten neerzetten van onze belastingeurootjes?	gaat (glim)lachen. Je overdrijft erg en je gebruikt bijvoorbeeld heel veel verkleinwoorden.

7

Schrijf, net als bij de vorige voorbeelden, vier korte teksten bij de vier schrijfdoelen. Het onderwerp waarvan je uitgaat is: vakantie.

Mijn schrijfdoel:	Mijn voorbeeld:	Als schrijver wil ik dat mijn lezer:
--------------------------	------------------------	---

informereren	Vakantie is ...	iets te weten komt.
--------------	-----------------	---------------------

overtuigen		óók zo gaat denken.
------------	--	---------------------